

MOŻLIWOŚCI ROZWOJU SYLWANOTURYSTYKI NA OBSZARZE PUSZCZY BIAŁOWIESKIEJ

MIKOŁAJ JALINIK

Politechnika Białostocka
e-mail: jalinik@op.pl

SŁOWA KLUCZOWE

sylwanoturystyka, produkt turystyczny, Puszcza Białowieska, baza noclegowa i żywieniowa

STRESZCZENIE

Rozwój sylwanoturystyki na obszarze Puszczy Białowieskiej wynika z istniejących walorów turystycznych, którym przypisuje się szczególne cechy. Ich naturalność (nie substytucyjność), unikatowość, cenneść, rzadkość i niemożliwość imitacji powodują, że są one znaczącym atutem do uprawiania tego rodzaju turystyki. Możliwość rozwoju sylwanoturystyki na tym obszarze wymaga także uwzględnienia wielu czynników sprzyjających, jak i uniemożliwiających. Znacząca rolę w rozwoju sylwanoturystyki odgrywają władze samorządowe, od których zależy głównie rozwój infrastruktury turystycznej.

Wprowadzenie

Obszary leśne są pożądanym terenem do uprawiania różnych rodzajów i form turystyki (Gaworecki, 2010), ale najbardziej przemawiającą formą jest sylwanoturystyka (Michałowski, Łagowska, 2007). Lasy w Polsce zaliczane są do strefy klimatyczno-geograficznej, charakteryzu-

jącej się stosunkowo mało zniekształconą formacją przyrodniczą i stanowią przy tym niezbędny czynnik równowagi ekologicznej.

Każdy region Polski jest inny i ma odmienne uwarunkowania. Możliwości rozwoju turystyki najczęściej są utożsamiane z występowaniem walorów i atrakcji turystycznych, głównie produktów turystycznych, które stanowią zarówno dla usługobiorców, jak i usługodawców niezbędny i konieczny warunek do uprawiania różnych rodzajów i form turystyki na danym obszarze. W dalszej kolejności pojawiają się oczekiwania usługobiorców dotyczące infrastruktury turystycznej i paraturystycznej oraz techniki obsługi klientów.

Puszcza Białowieska jest najcenniejszym przyrodniczo lasem w Europie, ze względu na zachowanie naturalnych ekosystemów leśnych oraz występowanie rzadkich gatunków roślin, zwierząt i grzybów (Jalinik, 2010). Należy do ścisłej czołówki obszarów wartych odwiedzenia. Puszcza należy do największych obszarów w Polsce i całej Europie wśród lasów naturalnych, czyli rozwijających się bez znaczącej ingerencji człowieka. Jej wartość przyrodniczą podnoszą ostoje żubra i stanowiska rzadkich gatunków roślin i zwierząt. Dlatego też obszar taki nadaje się szczególnie do uprawiania sylwanoturystyki, przy zachowaniu bezpieczeństwa i odpowiedzialności w stosunku do flory i fauny. Badania dotyczą wyłącznie obszaru Puszczy Białowieskiej w granicach Polski.

Celem opracowania jest zdefiniowanie istoty sylwanoturystyki i określenie jej funkcji, a także wyszczególnienie składników produktu sylwanoturystycznego. Celem szczegółowym jest przedstawienie możliwości rozwoju sylwanoturystyki, a głównie szans i zagrożeń, jakie mogą wystąpić na tak atrakcyjnym obszarze, jakim jest Puszcza Białowieska. Należy też pamiętać, że las jest dla ludzi, ale trzeba z niego umiejętnie korzystać w celu poprawy zdrowia fizycznego i psychicznego, nie naruszając zasad rozwoju zrównoważonego.

Istota sylwanoturystyki

Bardzo atrakcyjnym i na swój sposób unikatowym rodzajem aktywności turystycznej, wyróżnionym ze względu na miejsce docelowe, jest turystyka na obszarach leśnych, którą określa się mianem sylwanoturystyki. Sylwanoturystyka nazywana jest też turystyką leśną. Jest oparta na infrastrukturze leśno-rekreacyjnej i organizowana na terenach leśnych, najczęściej przez samych leśników¹. Rozwój sylwanoturystyki stwarza szanse aktywizacji gospodarczej wielu jednostkom gospodarczym, jak i obszarom o szczególnie wysokim stopniu zalesienia. Jest ona organizowana zazwyczaj w czasie wolnym od pracy zawodowej i stanowi istotny rodzaj odpoczynku, zapobiegając rozwojowi chorób cywilizacyjnych oraz przeciwdziałając sytuacjom stresowym charakterystycznym dla współczesnej cywilizacji (Muszyńska, 2000).

Turystyka na obszarach leśnych może być organizowana w różnych formach, jak np. turystyka piesza, rowerowa, weekendowa. Należy pamiętać, że turystyka wpływa na poprawę budżetu gmin i jej mieszkańców i dlatego też trzeba dbać o jej rozwój. Jest to także zadanie władz samorządowych, które mogą wpływać na rozwój infrastruktury turystycznej. Dynamiczny rozwój sylwanoturystyki,

¹ www.maskulinskie.bialystok.lasy.gov.pl/.../asset.../pop_up?_

zwłaszcza w pobliżu ośrodków miejsko-przemysłowych, powoduje, że lasy, powszechnie udostępnione z mocy ustawy, powinny być do takiej funkcji odpowiednio przygotowane. Sylwanoturystyka dominuje nad innymi rodzajami i formami turystyki z uwagi na to, że organizowana jest na obszarach, gdzie jest nieskażone środowisko, sprzyjający mikroklimat, brak hałasu, gdzie można spróbować owoców runa leśnego, co przekonuje o atrakcyjności takiej formy wypoczynku.

Las, poza funkcjami gospodarczymi, pełni również funkcje pozaprodukcyjne, w tym zdrowotne, turystyczne, rekreacyjne, edukacyjne i wiele innych bezpośrednio związanych z wypoczynkiem i rekreacją.

Mając na uwadze perspektywiczny rozwój sylwanoturystyki, należy wziąć pod uwagę nowe formy rekreacji i uwzględnić je w planowaniu rozwoju infrastruktury turystycznej. Uwzględniając problemy zdrowotne i wzrost zachorowań różnych grup społecznych i zawodowych, należy zwrócić szczególną uwagę na rolę turystyki i rekreacji na obszarach leśnych.

Sylwanoturystyka spełnia rozmaite funkcje pojmowane jako efekt powiązań turystyki z rzeczywistością, w której funkcjonuje i rozwija się. Rozwój ruchu turystycznego jest uwarunkowany z jednej strony występowaniem odpowiednich walorów będących celem przyjazdów turystów (a takie występują), a z drugiej zaś infrastrukturą turystyczną umożliwiającą wykorzystanie tych walorów.

Najważniejsza, jak się wydaje, jest funkcja wypoczynkowa, która łączy się ze zdrowotną. Jest ona niezbędna dla odnowienia i utrzymania zdrowia fizycznego i psychicznego człowieka, które narażone jest w pracy i poza nią (Muszyński, Kozioł, 2013). Do uprawiania sylwanoturystyki głównie nadają się: parki narodowe, parki krajobrazowe, puszcze, obszary chronionego krajobrazu, obszary Natura 2000, rezerваты przyrody, użytki ekologiczne. Ten rodzaj turystyki zapewnia regenerację sił psychofizycznych, poprawę stanu zdrowia i sprawności fizycznej oraz zbliża turystę do natury.

Specyfika produktu turystycznego Puszczy Białowieskiej

Każdy kraj czy region posiada własne produkty turystyczne, które stanowią część tradycji i kultury mieszkającej w nim społeczności. Usługobiorca oczekuje produktu o zróżnicowanych walorach, dobrej marce i oryginalnego. Umiejętność budowania i rozwijania produktu turystycznego wymaga wcześniejszego zrozumienia jego istoty. Jedynym w swoim rodzaju obszarem z unikatowymi produktami turystycznymi jest obszar Puszczy Białowieskiej. Jest to jedyny obszar pochodzenia naturalnego na niżu Europy, z cechami lasów pierwotnych o zróżnicowanym bogactwie flory i fauny.

Cechą szczególną każdego produktu turystycznego jest jego niemożliwość magazynowania, chociaż jego świadczenie może być rezerwowane (ale także w określonym miejscu i czasie) i jest on jednocześnie produkowany i konsumowany (Panasiuk, 2007). Z pragmatycznego punktu widzenia produkt turystyczny stanowi najczęściej kompozycję różnych składników zaspokajających komplementarne potrzeby turystów, których realizacja ma zaspokoić potrzebę główną – cel wyjazdu. Przedstawione definicje i pojęcia mają swoje odzwierciedlenie w produkcie, jaki występuje na obszarze Puszczy Białowieskiej. Głównie są to produkty markowe (unikatowe), rzadko występujące w innych regionach kraju, np. Białowieski Park Narodowy, Rezerwat Pokazowy Żubrów, Rezerwat

Ścisły BPN, Szlak Dębów Królewskich i Książąt Litewskich i inne. Produkty takie wymagają właściwego przygotowania, a głównie promocji ich z wykorzystaniem różnych środków medialnych.

Produkt turystyczny definiowany jest jako wszystko to, co stanowi przedmiot rynkowej wymiany. Produkt ma na celu zaspokojenie potrzeb konsumentów i może nim być: przedmiot, usługa, miejsce, organizacja lub idea. W literaturze specjalistycznej jest on interpretowany w sposób wieloraki. Produkt turystyczny ma postać złożoną, gdyż może obejmować miejsce (kierunek wyjazdu), usługę (pakiet touroperatora turystycznego, składający się z miejsca w samolocie, na statku, hotelu, wyżywienia i innych usług), a czasami pewne produkty materialne (darmowa butelka alkoholu bezcłowego), aby zachęcić do kupna danej usługi (Holloway, Robinson, 1997).

Z punktu widzenia potencjalnego turysty rozważającego możliwość podróży, przez produkt turystyczny można rozumieć dostępny na rynku pakiet materialnych i niematerialnych składników, umożliwiających realizację celu wyjazdu turystycznego (Gołembski, 2002). Middleton (1996) wyróżnia pięć głównych składników produktu turystycznego, do których zalicza:

- atrakcje i środowisko miejsca docelowego,
- infrastrukturę i usługi miejsca docelowego,
- dostępność miejsca docelowego,
- wizerunek miejsca docelowego,
- cenę.

Walorem Puszczy Białowieskiej jest dzika przyroda (flora i fauna), roślinność wodna oraz wiele gatunków ryb, co stanowi dużą atrakcję dla wędkarzy. Jest to też miejsce przebywania licznej dzikiej zwierzyny. Organizowane są ornitologiczne wyprawy (łodziami lub po kładkach) do ostoi ptaków na wschodnich obrzeżach zbiornika Siemianówka. Poza wymienionym zbiornikiem wodnym w otulinie Puszczy Białowieskiej znajdują się także zalewy Bachmaty i Repczyce. Dzięki takiej lokalizacji można tu uprawiać różne formy turystyki i rekreacji, między innymi: wioślarstwo, żeglarstwo, myślistwo, wędkowanie, jogging, nordic walking i inne.

Należy także dodać, że na obszarze Puszczy Białowieskiej jest dobra czystość wód (występuję I i II klasa czystości) (Chomutowska, Wilamowski, 2014). Tradycyjną formą rekreacji w okresie zimowym są kuligi i ogniska organizowane przy akompaniamencie muzyki akordeonowej. W okresie letnim bardzo popularne są przejażdżki bryczką, rowerami po Białowieży i Białowieskim Parku Narodowym oraz ogniska na polanach.

Ważnym elementem tworzenia produktów turystycznych są walory kulturowe, w które obszar Puszczy Białowieskiej szczególnie jest bogaty. Różnorodność etniczna i wyznaniowa tego obszaru znalazła odzwierciedlenie w architekturze sakralnej. Są tu bogato zdobione, drewniane i murowane cerkwie, kościoły i kapliczki przydrożne, cmentarze różnych religii. W Białowieży są organizowane: Festiwal Przyrody „Żubrowisko”, Noc Kupały, Festyn Miodowy i wiele innych imprez o regionalnym zasięgu. Należy dodać, że imprezy kulturalne i folklorystyczne podnoszą atrakcyjność turystyczną, umożliwiając turystom z innych regionów kraju oraz turystom zagranicznym poznanie tradycji etniczno-kulturowych mieszkańców.

Atrakcją dla turystów jest park pałacowy – założony na przełomie XIX i XX wieku, równocześnie z budową pałacu carskiego, według projektu znakomitego polskiego planisty Kronenberga.

Projekt zrealizowano w duchu naturalizmu (styl angielski). Najstarszym zabytkiem parku jest obelisk upamiętniający łowy organizowane przez Augusta III Sasa w 1752 roku. Kolejną atrakcją antropogeniczną jest Muzeum Przyrodniczo-Leśne im. Jana Miklaszewskiego, które mieści się w parku pałacowym, w miejscu dawnego pałacu carskiego. Gromadzi ono eksponaty z całej Puszczy Białowieskiej.

Atuty Puszczy Białowieskiej

Puszcza Białowieska jest obszarem specyficznym pod względem turystyczno-rekreacyjnym i jedyną na naszym kontynencie naturalną ostoją żubra. Jest uznawana za najlepiej zachowany kompleks lasów nizinnych o charakterze pierwotnych lasów liściastych i mieszanych. Jest to rozległy kompleks leśny i pozostałość dawnych puszczy: białowieskiej, ładzkiej, świsłockiej i szereszewskiej, położony w województwie podlaskim i na Białorusi. W okresie przedwojennym była miejscem pobytu i polowań wielu książąt litewskich, królów polskich i carów rosyjskich. Powierzchnia całej puszczy przekracza 150 tys. ha (z czego w granicach Polski 62 tys. ha). Na jej obszarze znajduje się Białowieski Park Narodowy (BPN), który jest najstarszym polskim parkiem narodowym. Powstał w 1921 roku, jednak podstawy prawne uzyskał dopiero w 1932 roku, a zatwierdzony został rozporządzeniem Rady Ministrów w 1947 roku, z powierzchnią 5348 ha. Obecnie zajmuje powierzchnię 10 502 ha i obejmuje najlepiej zachowaną część Puszczy Białowieskiej, z tego 45% podlega ochronie ścisłej.

Z uwagi na unikatowe walory przyrodnicze Białowieski Park Narodowy został uznany przez UNESCO w 1977 roku za Światowy Rezerwat Biosfery, a od 1979 roku – jako jedyny polski obiekt przyrodniczy – znajduje się na liście Światowego Dziedzictwa Ludzkości. Obszar puszczy wchodzi w skład nadleśnictw Białowieża, Browsk i Hajnówka (Jalinik, 2004). Dużym powodzeniem wśród osób zwiedzających puszcę cieszy się Muzeum Przyrodniczo-Leśne z wieżą widokową (panorama polany białowieskiej, Białowieży i obszar ochrony ścisłej). Jest ono jednym z najstarszych muzeów w polskich parkach narodowych. Jego tradycje sięgają okresu międzywojennego, a w swoich zbiorach posiada wiele cennych kolekcji naukowych i rzadkich okazów ptaków, ssaków i owadów. Bardzo interesującym produktem turystycznym jest skansen – zespół budownictwa drewnianego Rusinów Podlasia. Jest to prywatny skansen położony w Białowieży, na terenie dawnej wsi Kropiwnik, zniszczonej przez Niemców podczas II wojny światowej.

Na obszarze Puszczy Białowieskiej występuje ponad 800 gatunków roślin naczyniowych, powyżej 3 tys. gatunków roślin zarodnikowych i grzybów, prawie 200 gatunków mchów i ponad 280 gatunków porostów. Nalicza się ponad 8 tys. gatunków bezkręgowców i około 120 gatunków ptaków lęgowych oraz 52 gatunki ssaków. Pierwotne drzewostany Puszczy Białowieskiej wyróżniają się obfitością martwego drewna w różnych stadiach rozkładu i obecnością gatunków typowych dla lasów naturalnych. Spośród ptaków spotyka się sóweczkę, dzięcioła trójpalczastego i białogrzbietego, chrząszcze, motyle i inne zbiorowiska.

Obiektem, który wzbudza zainteresowanie wśród turystów, jest Rezerwat Pokazowy Zwierząt zajmujący powierzchnię 27,9 ha. Został on powołany w 1936 roku w miejscu, gdzie założono rezerwat hodowli konika typu tarpan. Po drugiej wojnie światowej rezerwat został rozbudowany i obok

tarpanów umieszczono w nim żubry, a także umożliwiono chętnym jego zwiedzanie. Obecnie rezerwat może poszczycić się obecnością wszystkich dzikich kopytnych gatunków zwierząt żyjących w Puszczy Białowieskiej, do których należy zaliczyć: żubry, jelenie, sarny, dziki, tarpany, żubronie.

W górnym biegu Narwi zalano przypuszczańskie bagna, pastwiska, łąki i pola pięciu wsi (Rudnia, Garbary, Bołtryki, Budy, Łuka). W tym miejscu powstał zalew Siemianówka, który zajmuje powierzchnię 3250 ha (Poskrobko, 1996). Jego walorem jest dzika przyroda (flora i fauna), roślinność wodna oraz liczne gatunki ryb, co stanowi dużą atrakcję dla wędkarzy, a obrzeża są miejscem przebywania dzikiej zwierzyny. Jest to też miejsce organizacji ornitologicznych wypraw (łodziami lub po kładkach) do ostoi ptaków na wschodnich obrzeżach zbiornika Siemianówka. Poza zalewem przez region puszczy przepływają rzeki Narewka, Leśna i Hwoźna, które również stanowią atrakcję dla turystów i wędkarzy.

Ważnym elementem tworzenia produktów turystycznych są walory kulturowe, w które obszar Puszczy Białowieskiej szczególnie jest bogaty. Różnorodność etniczna i wyznaniowa tego obszaru znalazła odzwierciedlenie w architekturze sakralnej. Największą imprezą o randze międzynarodowej są obchody Dni Muzyki Cerkiewnej. Odbywają się one corocznie w maju w soborze Św. Trójcy w Hajnówce. Wiele imprez jest także organizowanych w Białowieży. Imprezy kulturalne i folklorystyczne podnoszą atrakcyjność turystyczną, umożliwiając turystom z innych regionów kraju oraz turystom zagranicznym poznanie tradycji etniczno-kulturowych mieszkańców analizowanego regionu.

Oryginalną formą zwiedzania Puszczy Białowieskiej jest turystyczna kolejka wąskotorowa, kursująca na trasie Hajnówka – Topiło (obszar Puszczy Białowieskiej). Wzdłuż trasy rozmieszczonych jest szereg przystanków edukacyjnych prezentujących najciekawsze zbiorowiska leśne z ich charakterystyczną florą. Przed transformacją systemu społeczno-gospodarczego takie kolejki użytkowane były na obszarze całej Puszczy Białowieskiej i służyły do transportu drewna z lasu. Niestety, większość z nich uległa całkowitej likwidacji, a ocalałe są doskonałą atrakcją turystyczną, głównie w okresie letnim. Szczególną atrakcją są też szlaki rowerowe i piesze o różnej długości, których na obszarze Puszczy Białowieskiej jest znaczna liczba.

Jedynym mankamentem, trudnym do rozwiązania, jest plaga komarów w okresie letnim, co zniechęca turystów do odwiedzania tak atrakcyjnego pod względem przyrodniczym obszaru. Innym, również istotnym, jest brak profesjonalnych przewodników do oprowadzenia po Puszczy Białowieskiej.

Baza noclegowa i żywieniowa

Obsługa ruchu turystycznego nie może odbywać się sprawnie bez dobrze przygotowanej bazy noclegowej i żywieniowej. Ważnym elementem zagospodarowania turystycznego i pomiarem ruchu turystycznego (krajowego i zagranicznego) jest funkcjonująca baza żywieniowa i noclegowa, a znaczącym wskaźnikiem jest stopień jej wykorzystania.

Zauważalny jest zdecydowany wzrost liczby osób korzystających z bazy noclegowej hoteli, pensjonatów, kwater prywatnych, gospodarstw agroturystycznych, jak i bazy żywieniowej restauracji, barów, gospodarstw agroturystycznych, punktów gastronomicznych, zarówno przez turystów krajowych, jak i zagranicznych. Obiekty gastronomiczne zlokalizowane na obszarze Puszczy

Białowieskiej słyną z produkcji żywności proekologicznej, co ewidentnie wiąże się z perspektywami rozwoju bazy żywieniowej. Niektóre obiekty poza usługami noclegowymi oferują również inne usługi, takie jak zakup pamiątek czy też zakup produktów żywnościowych.

Obszar Puszczy Białowieskiej w opinii pracowników organizacji turystycznych jest dość dobrze przygotowany do przyjęcia turystów pod względem bazy noclegowej i żywieniowej. Jest to obszar o zachowanym tradycyjnym wiejskim krajobrazie rolniczym i kulturowym z zespołami drewnianego budownictwa wiejskiego (Bielawska, Kiryłuk, Michałowski, Rąkowski, Ziółkowski, 2001).

Wśród obiektów noclegowych na tym obszarze występują: hotele, pensjonaty, gospodarstwa agroturystyczne, kwatery prywatne, domy wycieczkowe, zajazdy, kempingi, ośrodki noclegowo-gastronomiczne i pola biwakowe. Występuje także znaczna liczba obiektów żywieniowych: restauracje, pensjonaty, gospodarstwa agroturystyczne, zajazdy, ośrodki noclegowo-gastronomiczne, dworki i karczma. Obiekty są rozmieszczone nierównomiernie, a największa ich liczba zlokalizowana jest w Białowieży, w której do dyspozycji turystów jest ponad 1500 miejsc. Liczbę obiektów noclegowych i żywieniowych oraz ich lokalizację przedstawia tabela 1.

Tabela 1. Baza noclegowa i żywieniowa w ujęciu liczbowym na obszarze Puszczy Białowieskiej

Lp.	Rodzaj obiektu noclegowego i żywieniowego	Liczba obiektów	Lokalizacja obiektu
1.	hotele	3	Białowieża
2.	pensjonaty	7	obszar Puszczy Białowieskiej
3.	gospodarstwa agroturystyczne	57	obszar Puszczy Białowieskiej
4.	kempingi	2	Białowieża
5.	zajazdy	3	obszar Puszczy Białowieskiej
6.	pole biwakowe	2	obszar Puszczy Białowieskiej
7.	schroniska młodzieżowe	1	Białowieża
8.	domy wycieczkowe	1	Białowieża
9.	kwatery prywatne	58	obszar Puszczy Białowieskiej
10.	ośrodek noclegowo-gastronomiczny	2	obszar Puszczy Białowieskiej
11.	restauracje	9	obszar Puszczy Białowieskiej
12.	karczma	1	obszar Puszczy Białowieskiej
13.	dworek	2	obszar Puszczy Białowieskiej
14.	dom myśliwski	1	Białowieża
15.	Dom Miłosierdzia „Samarytanin”	1	obszar Puszczy Białowieskiej
16.	punkty gastronomiczne	4	Białowieża
17.	internat Zespołu Szkół Leśnych	1	Białowieża
	Razem	155	

Źródło: opracowanie własne.

Na obszarze Puszczy Białowieskiej zlokalizowanych jest 148 obiektów noclegowych i 88 obiektów żywieniowych. Największą grupę stanowią kwatery prywatne (58) i gospodarstwa agroturystyczne (57). Należy także podkreślić, że większość obiektów noclegowych świadczy usługi żywieniowe i stąd też nie ma problemu z przyjęciem gości. Oferta obiektów żywieniowych opiera się głównie na potrawach regionalnych, w tym również podawane są posiłki z dziczyzny. Największą grupę stanowią restauracje, natomiast najmniejszą punkty gastronomiczne.

Obszar Puszczy Białowieskiej charakteryzuje się nieskażonym środowiskiem przyrodniczym, tradycyjną kuchnią i tradycyjnym rolnictwem. Przeważają na tym obszarze małe i średnie gospodarstwa rolne o powierzchni do 10 ha, które w znacznej większości specjalizują się w okre-

ślonej produkcji roślinnej bądź zwierzęcej, a ludność poza rolnictwem zajmuje się pracą w instytucjach i nielicznych przedsiębiorstwach. Na wymienionym obszarze są także dogodne warunki do uprawiania turystyki i rekreacji.

Warto także dodać, że obiekty noclegowe oferują konkurencyjne ceny i stąd też każdy odwiedzający Puszcę Białowieską może znaleźć miejsce do zamieszkania, w którym przyjemnie spędzi czas. Badania wykazały, że turyści spoza województwa wyżej oceniają jakość bazy noclegowej, żywieniowej województwa podlaskiego niż jego mieszkańcy (Borkowska-Niszczota, 2014).

Podsumowanie

Obszar Puszczy Białowieskiej stanowi wspólne dobro, które nie jest właściwie wykorzystywane przez usługobiorców, a uprawianie sylwanoturystyki jest ważne ze społecznego, jak i ekonomicznego punktu widzenia. Obszar ten cechuje unikatowość produktów turystycznych (walory przyrodnicze, krajobrazowe, kulturowe), które powinny trafiać do klienta w jak najszerszym zakresie. Sylwanoturystyka stanowi mocny atut rozwoju obszaru Puszczy Białowieskiej, a przyroda posiada specyficzne i niepowtarzalne pod wieloma względami atrakcyjne walory turystyczne, dzięki którym jest możliwy dalszy jej rozwój.

Sylwanoturystyka ma wszechstronne możliwości oddziaływania na zdrowie fizyczne i psychiczne człowieka. Atrakcyjność i zdrowotność to jej cechy dominujące lub przynajmniej równorzędne z pozostałymi. Aby można było rozważać na temat zdrowotnych walorów sylwanoturystyki, miejsce wypoczynku musi mieć nieskażone środowisko i sprzyjający mikroklimat. Trzeba jednak stwierdzić, że Puszcza Białowieska spełnia takie warunki, dzięki czemu rozwój sylwanoturystyki ze wszech miar jest właściwy.

Na obszarze Puszczy Białowieskiej występują zasoby naturalne, które są podstawą rozwoju działalności turystycznej. Potencjał turystyczny puszczy nie stwarza barier do jej rozwoju, ale wraz z napływem turystów możliwości mogą być ograniczone, z uwagi na brak infrastruktury turystycznej, paraturystycznej oraz atrakcji turystycznych. Należy uwzględnić proporcje w stosunku do występujących produktów turystycznych, głównie zwiększyć liczbę atrakcji turystycznych. Problemem jest także brak wyspecjalizowanej kadry do obsługi ruchu turystycznego oraz występowanie komarów, które odstraszały turystów. Wiąże się to głównie z nizinnym położeniem Puszczy Białowieskiej. Należy dążyć do podnoszenia kwalifikacji pracowników branży turystycznej, kierując ich na różne formy doskonalenia zawodowego, a produkty obszaru Puszczy Białowieskiej należy sukcesywnie udoskonalać i rozwijać, aby zwiększał się ich popyt i podaż.

Literatura

- Bielawska, I., Kiryluk, H., Michałowski, K., Rąkowski, G., Ziółkowski, R., 2001, *Turystyka w województwie podlaskim*, Wydawnictwo Politechniki Białostockiej, Białystok.
- Borkowska-Niszczota, M., 2014, *Ocena potencjału turystycznego obszarów przyrodniczo cennych województwa podlaskiego*, w: „Economics and Management” nr 1.
- Chomutowska, H., Wilamowski, K., 2014, *Analiza czystości wód rzeki Lutownia na terenie Puszczy Białowieskiej*, w: „Inżynieria Ekologiczna”, vol. 38.

- Holloway, J.Ch., Robinson, Ch., 1997, *Marketing w turystyce*, PWE, Warszawa.
- Gaworecki, W.W., 2010, *Turystyka*, PWE, Warszawa.
- Gołębski, G., (red.), 2002, *Kompendium wiedzy o turystyce*, PWN, Warszawa–Poznań.
- Jalinik, M., 2004, *Białowiecki Park Narodowy – turystyczną atrakcją wieloaspektową*, w: *Markowy produkt turystyczny w północno-wschodniej Polsce*, red. K. Michałowski, B. Malinowska, Wyd. Politechnika Białostocka, Białystok.
- Jalinik, M., 2010, *Możliwości rozwoju turystyki uzdrowiskowej w gminie Białowieża*, w: *Turystyka na obszarach przyrodniczo cennych*, red. M. Jalinik, Wyd. Politechniki Białostockiej, Białystok.
- Michałowski, K., Łagowska, B., 2007, *Wybrane elementy turystyki wiejskiej ze szczególnym uwzględnieniem turystyki i rekreacji na obszarach zalesionych*, w: *Rozwój turystyki na obszarach wiejskich*, red. M. Jalinik, Wyd. Politechniki Białostockiej, Białystok.
- Muszyńska B., 2000, *Walory zdrowotne zbiorowisk leśnych*, w: *Problemy turystyki i rekreacji w lasach Polski*, red. K. Pieńkoś, Wyd. PTL, Komisja Inżynierii Leśnej i Gospodarki Wodnej, Warszawa.
- Muszyński Z., Koziół L., 2013, *Atrakcyjność turystyczna dóbr przyrody w lasach Polski*, w: *Zeszyty Naukowe Małopolskiej Wyższej Szkoły Ekonomicznej w Tarnowie*, Tarnów, z. 1, t. 22.
- Panaszuk, A., (red.), 2007, *Ekonomika turystyki*, PWN, Warszawa.
- Poskrobko, B., (red.), 1996, *Rejon Puszczy Białowieskiej. Mieszkańcy – środowisko – gospodarka*, Wyd. Politechniki Białostockiej, Białystok.
- Middleton, V.T.C., 1996, *Marketing w turystyce*, Polska Agencja Promocji Turystyki, Warszawa.
- www.maskulinskie.bialystok.lasy.gov.pl/.../asset.../pop_up?_, dostęp 20.10.2015

SILVANUS TOURISM DEVELOPMENT OPPORTUNITIES IN THE AREA OF THE BIALOWIEZA FOREST

KEYWORDS | sylwanoturystyka, tourist product, Białowieża Forest, accommodation and feeding

ABSTRACT | Silvanus development of tourism in the area of the Białowieża Forest is the consequence of the existing tourist values, which are assigned specific features. Their naturalness (not substitution), uniqueness, preciousness, rarity and the impossibility of imitation mean that they are an important asset to practise this type of tourism. The ability to develop silvanotourism in the area must also take into account many favorable and unfavorable factors. A significant role in the development of silvanotourism is played by local authorities, on which mainly depends the development of tourist infrastructure.

